

Věc C-932/19

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce

Datum doručení:

20. prosince 2019

Předkládající soud:

Győri Ítéltábla (Maďarsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

10. prosince 2019

Žalobce:

J. Z.

Žalované:

OTP Jelzálogbank Zrt.

OTP Bank Nyrt.

OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt.

(*omissis*)

Győri Ítéltábla (regionální odvolací soud v Rábu, Maďarsko) v právní věci **J. Z.** [(*omissis*) Tapolca, (*omissis*)], **žalobce**, proti **OTP Jelzálogbank Zártkörűen Működő Részvénytársaság** [(*omissis*) Budapešť, (*omissis*)], první žalované, **OTP Bank Nyilvánosan Működő Részvénytársaság** [(*omissis*) Budapešť, (*omissis*)], druhé žalované, a **OTP Faktoring Követeléskezelő Zártkörűen Működő Részvénytársaság** [(*omissis*) Budapešť, (*omissis*)], třetí žalované, o určení neplatnosti smlouvy, o odvolání žalobce proti rozsudku Veszprémi Törvényszék [soud ve Veszprému, Maďarsko] ze dne 3. července 2019, (*omissis*), vydává toto

Usnesení

- 1 Győri Ítéltábla (regionální odvolací soud v Rábu, Maďarsko) zahajuje řízení o předběžné otázce a Soudnímu dvoru Evropské unie pokládá následující předběžnou otázku:

Brání čl. 6 odst. 1 [směrnice Rady 93/13/EHS o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách] takovému ustanovení vnitrostátního práva, podle kterého se za neplatná považují ujednání obsažená ve smlouvách o spotřebitelském úvěru – s výjimkou smluvních ujednání, která byla sjednána individuálně – na jejichž základě může úvěrová instituce uplatnit za účelem uvolnění finančních prostředků poskytnutých na pořízení předmětu úvěrování nebo finančního leasingu směnný kurz pro nákup a za účelem splacení dluhu směnný kurz pro prodej nebo jakýkoli jiný směnný kurz, než který byl uplatněn za účelem uvolnění finančních prostředků, a neplatná ujednání nahrazuje pro uvolnění finančních prostředků i splacení dluhu ustanovením, podle kterého se uplatní úřední směnný kurz vyhlášený Maďarskou národní bankou pro příslušnou cizí měnu, a to bez posouzení, zda uvedené ustanovení – s ohledem na všechna ujednání dané smlouvy – skutečně chrání spotřebitele před zvláště nepříznivými důsledky, a bez poskytnutí možnosti spotřebiteli projevit svou vůli ohledně svého zájmu využít ochrany zaručené tímto zákonným ustanovením?

2 (*omissis*)

3 (*omissis*) [procesní náležitosti podle vnitrostátního práva]

Odůvodnění

Skutkové okolnosti sporu a dosavadní průběh řízení

4 Dne 16. května 2007 uzavřel žalobce s druhou žalovanou smlouvu o osobním úvěru. Dne 4. června 2007 uzavřel žalobce s první a druhou žalovanou smlouvu o úvěru zajištěném zástavním právem k nemovitosti za účelem koupě nemovitosti určené k bydlení a dne 4. září 2008 uzavřel žalobce s druhou žalovanou smlouvu o úvěru za účelem refinancování dluhů. V každé z těchto tří smluv se poskytovatelky úvěrů zavázaly přiznat žalobci v postavení spotřebitele úvěr založený na cizí měně. U všech smluv jde o spotřebitelské smlouvy.

Později úvěrující vypověděly smlouvy o úvěru uzavřené dne 16. května 2007 a dne 4. června 2007 a své pohledávky postoupily na třetí žalovanou. Smlouva ze dne 4. září 2008 zanikla splněním závazku ze strany žalobce.

5 V žalobě se žalobce domáhal určení neplatnosti všech tří smluv o úvěru. V souvislosti s úvěrem určeným ke koupi obytné nemovitosti navrhl, aby soud určil, že smlouva je účinná až do data vyhlášení rozsudku, a že výše jeho dluhu činí 3 310 525 forintů plus smluvní úroky v sazbě 5,99 % p. a. za období od 13. března 2015 do data vyhlášení rozsudku a úroky z prodlení v zákonné výši od tohoto data do úplného splacení dluhu. Navrhl, aby druhé žalované byla uložena povinnost uhradit částku 619 460 forintů v souvislosti s osobním úvěrem a částku 605 159 forintů v souvislosti s úvěrem na refinancování dluhu, jakož i příslušné úroky z obou částek.

Žalované navrhly zamítnutí žaloby.

- 6 Prvostupňový soud žalobu zamítl. Žalobce proti jeho rozsudku podal odvolání.
- 7 V odvolání žalobce tvrdí mimo jiné, že druhostupňový soud musí v souladu s rozsudkem Soudního dvora ve věci C-260/18 vyvodit důsledky ze zneužívající povahy použití různých směnných kurzů. Zdůrazňuje, že informace poskytnuté bankou ke kurzovému riziku nebyly dostatečné.

Relevantní právní úprava

- 8 Směrnice 93/13/EHS (dále jen „směrnice“). V článku 1 odst. 2 směrnice stanoví, že smluvní ujednání, která odrážejí závazné právní a správní předpisy a ustanovení nebo zásady mezinárodních úmluv, jejichž stranami jsou členské státy nebo Společenství, zejména v oblasti dopravy, nejsou předmětem ustanovení této směrnice.
- 9 Článek 3 odst. 1 směrnice stanoví, že smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, je považováno za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem poctivosti [v rozporu s požadavkem dobré víry] způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.
- 10 Podle článku 6 odst. 1 téže směrnice členské státy stanoví, že zneužívající ujednání použitá ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazná a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných zneužívajících ujednání.
- 11 Ustanovení § 209 odst. 1 Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (zákon č. IV z roku 1959, občanský zákoník; dále jen „dřívější občanský zákoník“) stanoví, že všeobecné smluvní podmínky nebo ujednání spotřebitelské smlouvy, které nebyly sjednány individuálně, jsou zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem dobré víry a poctivosti stanoví práva a povinnosti stran vyplývající ze smlouvy jednostranně a bezdůvodně v neprospěch smluvní strany, která je nenavrhlá.
- 12 Podle § 209 odst. 5 dřívějšího občanského zákoníku nelze za zneužívající považovat smluvní ujednání, které je uloženo zákonem nebo které odráží povinnost stanovenou zákonem.
- 13 Podle § 209/A odst. 2 dřívějšího občanského zákoníku je neplatné zneužívající ujednání, které je součástí spotřebitelské smlouvy jako obecná smluvní podmínka nebo které bylo předem a bez individuálního sjednání stanoveno jednostranně tou stranou, jež uzavírá smlouvu se spotřebitelem. Neplatnosti se lze dovolávat pouze ve prospěch spotřebitele.
- 14 Podle § 3 odst. 1 Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes

kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény [zákon č. XXXVIII z roku 2014, kterým se upravují konkrétní otázky v souvislosti s rozhodnutím Kúria (Nejvyšší soud, Maďarsko) vydaným za účelem jednotného výkladu občanskoprávní úpravy v oblasti úvěrových smluv uzavřených mezi úvěrovými institucemi a spotřebiteli; dále jen „zákon DH 1“] se za neplatná považují ujednání obsažená ve smlouvách o spotřebitelském úvěru – s výjimkou smluvních ujednání, která byla sjednána individuálně – na jejichž základě může úvěrová instituce uplatnit za účelem uvolnění finančních prostředků poskytnutých na pořízení předmětu úvěrování nebo finančního leasingu směnný kurz pro nákup a za účelem splácení dluhu směnný kurz pro prodej nebo jakýkoli jiný směnný kurz, než který byl uplatněn za účelem uvolnění finančních prostředků.

- 15 Podle odstavce 2 téhož paragrafu platí, že nestanoví-li odstavec 3 jinak, nahrazuje se neplatné ujednání ve smyslu odstavce 1 pro účely uvolnění finančních prostředků i pro účely splácení dluhu (včetně platby splátek a veškerých nákladů, poplatků a provizí stanovených v cizí měně) úředním směnným kurzem vyhlášeným Maďarskou národní bankou pro příslušnou cizí měnu.

Relevantní judikatura Soudního dvora

- 16 V rozsudku ve věci C-618/10, Banco Español de Crédito, Soudní dvůr rozhodl, že účelem výrazu „nejsou pro spotřebitele závazná“ použitého v čl. 6 odst. 1 směrnice je nahradit formální rovnováhu zavedenou ve smlouvě mezi právy a povinnostmi smluvních stran skutečnou rovnováhou, která rovnost mezi uvedenými stranami nastolí (bod 63). Také uvedl, že změna smlouvy by nebyla způsobila zajistit spotřebiteli stejně účinnou ochranu, jaká vyplývá z neuplatňování zneužívajících ujednání (bod 70).
- 17 Podle rozsudku ve věci C-26/13, Kásler a Káslerné Rábai, za takové situace, jaká nastala ve věci v původním řízení, v níž smlouva uzavřená mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem nemůže po zrušení zneužívajícího ujednání nadále existovat, nebrání vnitrostátnímu předpisu umožňujícímu vnitrostátnímu soudu napravit neplatnost tohoto ujednání jeho nahrazením dispozitivním ustanovením vnitrostátního práva. Důvodem je, aby spotřebitel nezůstával vystaven zvláště nepříznivým důsledkům, takže by mohl být ohrožen odrazující charakter plynoucí ze zrušení smlouvy (bod 83). Při okamžitém zesplatnění zbývajících dlužných částky úvěru by mohlo dojít k tomu, že tato částka přesáhne finanční možnosti spotřebitele a postihne tak spíše jeho než věřitele, který by tak v důsledku nebyl odrazen od vkládání takových ujednání do smluv, jejichž uzavření nabízí (bod 84).

Z uvedeného rozsudku plyne, že v něm nebyla řešena otázka nesení kurzového rizika.

- 18 V rozsudku ve věci C-483/16, Sziber, Soudní dvůr rozhodl, že taková vnitrostátní právní úprava, jakou obsahují § 37 odst. 1 až 3 a § 37/A odst. 1 Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi

határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény [zákon č. XL z roku 2014 o právních předpisech o vyúčtováních spadajících do působnosti zákona č. XXXVIII z roku 2014, kterým se upravují konkrétní otázky v souvislosti s rozhodnutím Kúria (Nejvyšší soud) vydaným za účelem jednotného výkladu občanskoprávní úpravy v oblasti úvěrových smluv uzavřených mezi úvěrovými institucemi a spotřebiteli, a o některých dalších právních předpisech; dále jen „zákon DH 2“], v zásadě není v rozporu s článkem 7 směrnice, ale jen tehdy, pokud určení zneužívající povahy ujednání obsažených v takové smlouvě umožňuje obnovit právní a faktickou situaci, ve které by se spotřebitel nacházel, kdyby tato zneužívající ujednání nebyla sjednána.

- 19 Ve věci C-51/17, Ilyés, Soudní dvůr rozhodl, že čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že do působnosti této směrnice nespádají ujednání, která odrážejí kogentní právní předpisy a která se součástí úvěrové smlouvy uzavřené se spotřebitelem stala po jejím uzavření a nahrazují neplatné ujednání této smlouvy tak, že se použije směnný kurz národní banky. Avšak ujednání týkající se kurzového rizika, jako je ujednání dotčené ve věci v původním řízení, není z působnosti této směrnice tímto ustanovením vyloučeno.

Podle tohoto rozsudku je vyloučení použití pravidel směrnice 93/13 odůvodněno skutečností, že lze legitimně předpokládat, že vnitrostátní zákonodárce zavedl rovnováhu mezi všemi právy a povinnostmi stran určitých smluv (bod 53). K § 3 zákona DH 1 Soudní dvůr dodal, že tento zákon byl přijat ve zvláštním kontextu, jelikož vychází z rozhodnutí Kúria (Nejvyšší soud) č. 2/2014 PJE vydaného v zájmu sjednocení právní úpravy, kterým tento soud rozhodl o tom, že ujednání o kurzovém rozpětí a o možnosti jednostranné změny obsažená v úvěrových smlouvách denominovaných v cizí měně uzavřených se spotřebiteli jsou či mohou být považována za zneužívající. Rozhodnutí Kúria (Nejvyšší soud) i zákon DH 1 vycházejí z rozsudku ve věci C-26/13 (body 58 a 59).

- 20 V rozsudku ve věci C-118/17, Dunai, Soudní dvůr vychází z předpokladu, že ustanovení vnitrostátního práva, která legislativní cestou mění ujednání o rozpětí směnných kurzů a současně zachovávají platnost úvěrových smluv, odpovídají cíli sledovanému směrnicí (bod 40). Tato ustanovení ovšem musí být v souladu s požadavky čl. 6 odst. 1 směrnice (bod 42). Skutečnost, že některá smluvní ujednání byla prostřednictvím právních předpisů prohlášena za zneužívající a neplatná, jakož i nahrazena novými ujednáními za účelem další existence dotyčné smlouvy, nemůže mít za následek oslabení ochrany zaručené spotřebitelům (bod 43). V dané věci ujednání o kurzovém riziku definovalo hlavní předmět smlouvy, a tak se zachování smlouvy nejevilo z právního hlediska možné, což měl v každém případě posoudit předkládající soud (bod 52). Soudní dvůr zdůraznil, že nahrazení zneužívajícího ujednání dispozitivním ustanovením vnitrostátního práva se uplatní jen v případech, ve kterých by zrušení smlouvy jako celku mohlo spotřebitele vystavit zvláště nepříznivým důsledkům, přičemž v dané věci vyšlo najevo, že zachování smlouvy je v rozporu se zájmy spotřebitele (body 54 a 55).

- 21 V rozsudku ve věci C-260/18, Dziubak, Soudní dvůr v souvislosti s určením právních následků rozhodl, že zájmy spotřebitele musí být posuzovány ve vztahu k okolnostem existujícím nebo předvídatelným v okamžiku vzniku sporu (body 50 a 51), takže spotřebitel poté, co byl vnitrostátním soudem řádně poučen, může s předmětným ujednáním vyslovit svobodný a vědomý souhlas a zmíněný systém ochrany se v takovém případě neuplatní (bod 54). Soudní dvůr doplnil rozsudek ve věci C-26/13 tím, že následky v něm vymezené musí být posuzovány s ohledem na okolnosti existující nebo předvídatelné v okamžiku vzniku sporu a že pro účely tohoto posouzení je určující vůle, kterou spotřebitel v tomto ohledu projevil. Článek 6 odst. 1 směrnice podle něj brání zachování zneužívajících ujednání obsažených ve smlouvě, pokud by jejich zrušení vedlo k neplatnosti této smlouvy a pokud má soud za to, že by tato neplatnost měla pro spotřebitele nepříznivé důsledky, nedal-li spotřebitel k jejich zachování souhlas.

Důvody, které vedly k podání předběžné otázky

- 22 Maďarské soudy v návaznosti na rozsudky Soudního dvora ve věcech C-118/17 a C-260/18 projednávají v současnosti velké množství sporů, ve kterých se spotřebitelé v důsledku zneužívající povahy kurzového rozdílu stále častěji domáhají určení neplatnosti celé smlouvy a vzhledem k důsledkům plynoucím ze značného kurzového rizika, jež systematicky dopadá na ně, nemají zájem na nahrazení zneužívajícího ujednání dispozitivním ustanovením vnitrostátního práva, které je podle jejich názoru dostatečně nechrání před zvláště nepříznivými důsledky neplatnosti. Je nicméně třeba podotknout, že podle maďarské judikatury z období po vyhlášení citovaných rozsudků maďarské soudy v případech, kdy ujednání o kurzovém riziku nelze prohlásit za zneužívající, nemohou zrušit právní vztah v celém rozsahu jen na základě neplatnosti kurzového rozdílu a uplatnit právní následky neplatnosti na celou smlouvu bez použití ustanovení § 3 odst. 1 a 2 zákona DH 1.
- 23 Kúria (Nejvyšší soud) coby vrcholný článek soudní soustavy například v tiskové zprávě ze dne 11. října 2019 uvedl, že v polském právu neexistuje ustanovení obdobné dispozitivnímu ustanovení maďarského práva obsaženému v § 231 odst. 2 dřívějšího občanského zákoníku, které určuje směnný kurz mezi měnami a podle kterého se závazky vyjádřené v jiné měně přepočítávají směnným kurzem platným v místě a okamžiku úhrady. Řešení, které Soudní dvůr přijal ve věci C-26/13, proto v polském právu nelze použít. Z toho také plyne, že v maďarských věcech nelze uplatnit závěry učiněné v rozsudku [C-260/18] v oblasti kurzového rozdílu a nápravy zneužívající povahy kurzového rizika. Soudní dvůr nevyslovil neplatnost řešení přijatého ve věci C-26/13. Podle tiskové zprávy maďarští spotřebitelé nedostali v důsledku uvedeného rozsudku nové možnosti co do opravných prostředků nebo co do právně podložených nároků; otázka kurzového rozdílu byla definitivně rozhodnuta prostřednictvím vyúčtování upraveného v bodě 3 rozhodnutí Kúria (Nejvyšší soud) č. 2/2014 PJE a zákonem DH 2.

- 24 Druhostupňový soud, který rozhoduje v projednávaném sporu, má pochybnosti o tom, zda ustanovení vnitrostátního práva obsažená v § 3 odst. 1 a 2 zákona DH 1 musí být vzhledem k tomu, že se povinně uplatní i tehdy, když spotřebitel projeví opačnou vůli, považována za neslučitelná s čl. 6 odst. 1 směrnice, a je-li tomu tak, zda musí zůstat nepoužita.
- 25 Vzhledem ke všem výše rozvedeným úvahám Győri Ítéltábla (regionální odvolací soud v Rábu) na základě článku 267 SFEU zahajuje před Soudním dvorem řízení o rozhodnutí o předběžné otázce uvedené ve výroku tohoto usnesení.
- 26 *(omissis)*
- 27 *(omissis)* [procesní náležitosti podle vnitrostátního práva]
- V Rábu dne 10. prosince 2019.
- (omissis)*
- [podpisy]

PRACOVNÍ DOKUMENT